

POUTNÍ MÍSTO NA SVATÉM POLI V PŘELOUČI

Veronika KOVÁŘOVÁ-PRAXOVÁ

Přelouč nepatří mezi příliš významná poutní místa v Čechách, přesto se zde tradice poutí udržela od svého vzniku na sklonku 17. st. až do současnosti.

Oblíbenými poutními místy ve východních Čechách byly kostel P. Marie na Chlumku v Luži, farní chrám P. Marie s obrazem Krista Spasitele v Chrudimi, kostelíček P. Marie v Pardubicích, Tábor u Lomnice, Bozkov, Králíky a řada dalších. Na Pardubicku se těšila úctě věřících také Přelouč a Sezemice.

Na začátku našeho 20. století vypadala pout' v Přelouči asi takto: „ ... O pouti svatopolské bývá tu neobyčejně živo. Procesí scházejí se z celého okolí a silnice pod kostelíčkem osazena po obou stranách kramářů; v celém městě panuje veselá slavnostní nálada. I tak zvaná mladá pout' za týden po hlavní bývá hodně navštěvována.“. Tradice obou poutí hlavní i mladé se udržela až do začátku 2. světové války. Během války klesl počet každoročně přicházejících poutníků na minimum a od konce války existuje už jen pout' hlavní, konající se vždy první neděli v červenci k svátku Navštívení P. Marie.

Na přeloučském hřbitově, který se rozkládá na návrší východním směrem od města, stojí neveliká svatyně, posvěcená ke cti a slávě Navštívení Panny Marie. Podnětem k postavení tohoto kostelíčka byl Mariánský obraz nalézající se na hlavním oltáři v tomto chrámu. Dle pamětní farní knihy náležel obraz hraběnce Marii z Rozdražova, rozené Berkové z Dubé a Lipé, paní na Blatné, která byla dříve evangeličkou, později ale přestoupila ke katolické víře. Koupila si tento Mariánský obraz a chovala jej ve velké úctě. Ke konci třicetileté války r. 1648 při obklíčení Prahy od Švédů hrozilo domu na Malé Straně, kde bydlela, nebezpečí. Všechny okolní domy byly vydrancovány a poškozeny, pouze její dům zůstal zázračným způsobem uchráněn, proto hraběnka vzdávala díky milosrdnému Bohu. Byla

přesvědčena, že se jí této ochrany dostalo díky orodování Marie Panny. Ve své poslední vůli učiněné 23. května roku 1663 poručila hraběnka onen Mariánský obraz s mnohými jinými věcmi své komorné, věrné Voršile Lorencové. Ta jej zase před smrtí odevzdala svému strýci Adamu Lorencovi, od r. 1678 farář v Přelouči, který si ho velice vážil.

Roku 1680, kdy po Čechách zuřil zhoubný mor, přišel do Přelouče žebravý řeholník z pražského kláštera Hibernů, jenž sbíral almužny po celé zemi. Přijal nocleh na faře a do rána se roz nemohl morovou nemocí. Při jeho ošetřování pozoroval farář Lorenc, že mu též naskákaly na rukou puchýře a prsty hned zčernaly. V úzkosti klekl před svůj milovaný obraz a slíbil, že dá ke cti Panny Marie postavit kapličku a umístí do ní zmíněný obraz, bude-li uzdraven. A protože se v krátké době uzdravil, obrátil se na městský úřad s žádostí o propůjčení příhodného místa k vystavění zamýšlené kapličky. Část pozemku na obecním poli za městem směrem ke Lhotě odmítl, příhodnější se mu zdálo místo na návrší na straně východní směrem k Pardubicím. Pole na návrší patřilo kostelníkovi Janu Doudovi, který se nebránil vyměnit je s městským úřadem za jiné, za pole zvané „Nad studánkou“. Na místě určeném pro kapli byl prozatím postaven dřevěný kříž. Hned první noc viděli mnozí kolem tohoto kříže podivná světla, to doznali u městského úřadu a chtěli stvrdit přísahou.

Během krátké doby začal farář Lorenc stavět dřevěnou kapli, jež byla zasvěcena „Navštívení Marie Panny“. Na oltář byl v slavném průvodu donesen uctíváný obraz, před kterým se s povolením pražského arcibiskupství sloužila mše svatá a později po zřízení hřbitova také mše zádušní či za mrtvé.

Již v srpnu roku 1680 počal v Přelouči zuřit obávaný mor a mnoho lidí onemocnělo. Hřbitov zřízený od 13. století kolem kostela sv. Jakuba nyní nestačil, proto městská rada souhlasila se zřízením hřbitova u nové dřevěné kaple Marie Panny a vyměnila opět kus pole od kostelníka Jana Doudy. Nový hřbitov byl ohrazen dřevěným plotem.

Brzy si lidé začali vyprávět o světlech, která se za tmavých nocí kolem svatyně zjevují. Tato zvěst, stejně i vděčnost, že konečně pomínul mor, dala podnět k tomu, že kapli stále čteněji navštěvoval lid. Místo kde kaple stála, nazýval nejprve „pole světlé“ podle světél, jež se zjevovala kolem kříže a později po zřízení hřbitova „pole svaté“.

O dva roky později započala přeměna dřevěné hřbitovní kapličky v kamenný kostel, k jehož vystavění dal opět podnět farář Jan Adam Lorenc. Plán zhotovil bohdanečský zednický mistr Stanislav Vipla. K stavbě přispěli okolní šlechtici: heřmanoměstecký František Špork vápnem, choltický Romedius Thun a Sabina Lukavská na Lepějovicích dřívím a Ber-

nard Věžník na Nových Dvorech a Zdechovicích železem. Hlavní oltář dal svým nákladem zhotovit majitel Štěpánova František Vojtěch Cigán z Černé. Jiní dobrodincové dali ostatní potřebné věci. S povolením knížecí arcibiskupské konzistoře byla nová svatyně roku 1684 zakladatelem a farářem Janem Lorencem posvěcena ke cti a slávě Navštívení Panny Marie, jak dosud dokazuje nápis na zvonu. Kostel byl postaven v barokním slohu a měl v průčelí dvě věže. Z doby založení chrámu snad pochází stará lípa naproti chrámovým dveřím na níž dosud visí mariánský obraz.

Roku 1694 zřídil farář Adam Augustin Sinecius místo dřevěného hřbitovního plotu kamenné ohrazení, v jehož každém rohu stála kaplička. Během času přibývalo svatopolskému kostelu vybavení i cenné dary, proto zde byl roku 1739 ustanoven hlídač.

Farář Ondřej Tauz (1737-1742) obnovil všechny čtyři hřbitovní kapličky a v kostele nově zřídil postranní dveře a tři okna. Roku 1763 za faráře Josefa Michaloviče byla prolomena za oltářem zeď a přistavěna sakristie; oltář byl zcela obnoven, silně pozlacen a postavena před něj mříž. Protože svatopolskou pouť hojně navštěvovali poutníci, koupili r. 1742 dobrodincové Antonín Pelikán, František Lux, Jan Schönfeld a Václav Milinský od Františka Doudy opět kus pole na západní straně od kostela, aby získali místo pro ambity. Jejich stavbu museli odložit až do roku 1776, neboť vypukla válka s Pruskem. V roce 1776 žádal vikář v Bohdančích P. Ignác Roček pražskou konzistoř o povolení dát nově vystavět (přestavět) kapli na Svatém poli u Přelouče. Rozpočet zněl na 2 487 zl. a půl kr., plán vypracoval stavitel František Jedlička.

Z r. 1782 pocházejí fresky od Josefa Kramolína Karlovarského, téhož času vznikly i oba postranní oltáře sv. Anny a sv. Salvatora a kazatelna. Za císaře Josefa II. v r. 1784 přišel kostel o všechny své klenoty podle nařízení, shromáždit všechny obětní dary ze všech kostelů a kaplí a zřídít z nich tzv. matici náboženskou (Religionsfond). Před úplným zrušením ho zachránilo, že byl městským pohřebním místem.

Během času kostelíček chátral, roku 1869 ho opravil farář Václav Kottlanda nákladem 816 zl. 63 kr., r. 1871 rozšířen hřbitov a r. 1873 byl kostel pokryt anglickou břidlicí nákladem 420 zl.. Při opravě v roce 1881 byly zvýšeny věže a zakončeny lucernami a upravena fasáda do nynější podoby, stavitelem Janem Voleníkem z Choltic podle nákresu architekta Františka Schmoranze ml. ze Slatiňan. V roce 1880 byl zde zřízen nový hlavní oltář nákladem 1150 zl. r. č. daných přeloučským rodákem, bývalým vilémovským farářem Michalem Šafránkem. Oltář zhotovil řezbář Antonín Sucharda, řezbář v Nové Pace, podle nákresu Františka Schmoranze ml. a Jana Machytky ve Vídni. Roku 1881 zřízeny nové postranní oltáře:

sv. Ludmily, dříve sv. Salvátora (za 600 zl. od faráře Františka Hajzlera) a sv. Anny (za 600 zl. od Kateřiny Sakařové), které provedl také Ant. Sucharda, pak kazatelna z hoříckého pískovce (za 210 zl. od Josefa Balana). Fresky obnovil akademický malíř Josef Papáček z Chrudimi; v roce 1913 je neznámý malíř přemaloval. Původní kazatelna a dva postraní oltáře byly umístěny v ambitu proti vchodu do kostela. Hlavní oltář v kostnici farního kostela (pravděpodobně se takto užívala krypta v kapli sv. Barbory v kostele sv. Jakuba) a r. 1884 se použily jeho hlavní části k sestrojení oltáře Božího hrobu ve farním kostele. Také byla zbourána stará kaplička sv. Jana Nepomuckého za sakristií, čímž se rozšířil hřbitov.

Po 2. světové válce v roce 1945 byly oba postranní oltáře, kazatelna a Křížová cesta restaurovány. V roce 1968 byla opravena fasáda, r. 1969 ak. malíři J. Alt a K. Mezera restaurovali nástropní malby od Josefa Kramolína. Roku 1971 František Duchek a ak. sochař Karlel Stádník restaurovali vyřezávanou předprseň krucht. V roce 1991 byly opraveny věže a fasáda kostela.

V současné době zůstala v ambitu pouze kazatelna. V zimě 1973 byl odcizen anděl z vnitřní stěny kazatelny a v únoru 1976 byly odcizeny původní obrazy z obou oltářů spolu s dalšími 14 obrazy Křížové cesty neznámými pachateli. Na základě těchto krádeží byly z bezpečnostních důvodů oba barokní oltáře přemístěny. V roce 1995 byla odcizena sochařská výzdoba kostela, z ambitu se ztratily Svaté obrazy, nová Křížová cesta a Krucifix. V květnu 1996 byl kostel opět vykraden a přišel tak o veškeré své původní zařízení.

Obrázek, který koupila hraběnka Anna Marie z Rozdražova je kopií slavného obrazu P. Marie Čenstochovské. Obrazy pořízené podle slavného čenstochovského originálu se uctívaly po celém Polsku. Úcta se ovšem šířila i do sousedních zemí, samozřejmě i do Čech, i na místa vzdálená. Morava dokonce uchovávala určité povědomí o vztahu k čenstochovskému obrazu, tradujíc legendu, že: „... obraz původně získal uherský král Ondřej I. od byzantského císaře a v polovině 11. století jej daroval do mariánské kaple u dnešního Uherského Brodu. Po založení města byl obraz chován v tamním dominikánském klášteře a teprve v třetině 14. století se dostal za válek Jana Lucemburského do Uher do jakéhosi paulinského klášteřa, s jehož obyvateli se pak přestěhoval do Čenstochové. Už sám Crugerius váhá, může-li se věřit podání brodských, ale tradice, že čenstochovský klášter dlouho platil brodským dominikánům poplatek za zeizený obraz (výjev přenesení Madony si dominikáni v baroku dokonce dali namalovat do klášterního ambitu) ho přiměla aspoň k nerozhodnosti.“

Milostný obraz P. Marie z Dubu zv. Hvězda z Dubu, byl nedávno ne-

správně označen jako grafická reprodukce PM Čenstochovské. Rozdíly mezi obrazy jsou zřejmé na první pohled, Ježíšek nedrží v levé ruce knihu, jako na čenstochovském obraze, ale říšské jablko, PM na dubském obraze drží v pravici žezlo a nemá tvář zjizvenou šrámy. Stejně tak do skupiny kopií dle čenstochovského obrazu nepatří obraz z Hrabyně, který na rozdíl od dubského obrazu se originálu sice blíží, avšak PM nemá v obličejí šrámy. Někdy se pokládá za kopii čenstochovského obrazu také obraz v Lišově Českých Budějovic, ten je však čenstochovskému originálu rovněž velmi vzdálen.

Zůstávají tedy jako milostné obrazy kopie v Krnově, v Zábrdovicích a tento obraz v Přelouči, který je jednou z nejvěrnějších kopií. V kostelích v českých zemích bývá však obraz P. Marie Čenstochovské zavěšen poměrně často, aniž by byl pokládán za milostný. Zastavme se u samotného originálu.

Nejproslulejším mariánským obrazem v Polsku je P. Maria Čenstochovská, typu hodegetria, chovaná na Jasné Hoře v Čenstochové. Názory odborníků o datu vzniku obrazu, místě, z něhož pochází jeho autor, nebo o místu, kde povstalo samo dílo, se velmi různí. S velkou pravděpodobností obraz pochází z Konstantinopole, odkud se přes Rus dostal do Polska. Je více ikonou, která našla své místo v kultu západní církve (jako ostatně vícero byzantských i ruských ikon, ctěných v katolických svatyních Polska).

Nejstarší zmínku o obraze nacházíme v díle prvního polského historika Jana Długoše. V Liber Beneficiorum nás informuje, že kníže Vladislav Opolský při fundaci kláštera v Čenstochové v roce 1382 pro pauliny z Uher daroval jim rovněž obraz P. Marie. Długoš ve svém základním díle Historika Polonika dosvědčuje: „Z celého Polska i sousedních krajín, jmenovitě Slezka, Moravy, Pruska a Uherska na svátky P. Marie, jejíž vzácný obraz se nachází v tom místě, sbíhal se sem pobožný lid pro zázraky, které se tu příčiněním naší Orodovnice udály.“

Nynější vzhled obrazu pochází z roku 1431-33. V roce 1430 zneuctili obraz zloději, zlákáni bohatstvím vot, která obraz věnovala. Zázračnou ikonu polámali a nad to poznamenali obličej P. Marie šrámy meče. Takto poškozovaný obraz byl převezen do Krakova, kde se král Vladislav Jagellonský zasloužil o navrácení jeho vzhedu. Prakticky byl namalován znovu celou skupinou umělců, možná ruských. Tehdy také Vladislav rozkázal obraz překrýt po ruském způsobu stříbrnou řízou, jako zadostiučinění za utrpenou potupu. Obnovený a zkrášlený obraz byl přenesen v slavnostním procesí z Krakova na Jasnou Horu. Těto první pouti obrazu se zúčastnily mnohatisícové zástupy poutníků.

Obrana Jasně Hory v čase švédského vpádu roku 1655 umocnila přesvědčení národa, že P. Maria Čenstochovská bdí nad osudy Polska. Je třeba zdůraznit, že otcové paulini nebránili svatý obraz (ten byl zavčas převezan na bezpečné místo ve Slezku) leč samo svaté místo, mariánské sanktuarium. Proto je Jasná Hora v povědomí Poláků ztělesněním opory, místem poslední záchrany.

Když se ukázalo, že jasnohorský klášter je nedobytný, touže legitimizovat nějakým způsobem jeho roli jako duchovní tvrze, prohlásil ve Lvově 1. května 1656 král Jan Kazimír Matku Boží Čenstochovskou za královnu Polska. Vlastně ztvrdil pouze to, co od věků žilo v povědomí Poláků. Titul Královna Polska objevoval se již dříve ve vztahu k obrazu (např. v literárních textech ze 14. století a roku 1562 píše již Řehoř ze Sambora o Královně Polska a Poláků). Roku 1717 vydal papež Klement XI. dekret korunující čenstochovskou ikonu.

Zvláštní úctu vzdávali ikoně polští králové. Počínaje Jagellou, zakladatelem kláštera, všichni polští monarchové jezdili na Jasnou Horu ihned po korunovaci, aby složili hold P. Marii. Neučinil tak pouze poslední polský král Stanislav August Poniatowski. Skládali jí hold také polští národní hrdinové: Stanislav Żolkiewski, ... Tadeusz Kościuszko a další.

Jednou z forem úcty P. Marii Čenstochovské je putování k jejímu obrazu z nejdolejších koutů Polska. Např. první pout' věřících až z Varšavy se konala r. 1711.

Se záměrem, aby co nejvíce věřících mohlo uctít Obraz P. Marie, inicioval Primas Stefan Wyszyński roku 1957 putování kopie obrazu po všech polských kostelích.

ZÁVĚŤ HRABĚNKY ANNY MARIE Z ROZDRAŽOVA

Tato závěť byla uchovávána ve farním archivu, v současné době je nevěstná. Poslední vůle zní doslovně: „Já Anna Marie hraběnka z Rozdražova, rozená Berkova z Dubé a Lippého, paní na Blatné, známá činím tímto šajnem vůbec přede všemi, a zvláště, kde by toho potřeba ukazovala, že za zdravého rozumu a živobyť mého Voršile Barboře Lorencové, služebnici mé, při mě hned z mládí v službě zůstávající, za její věrné služby a dobré se chování, byvši s ní vždycky dobře spokojena, zapisuji, daruji a kšaftuji, čehož po mé smrti by užila, a to bez všelijaké vymyšlené od mých dědicův i jiných příčiny, by jí žádný v tom škoditi aniž toho se ujímatí mohl, na papír vznéstí za dobré jsem uznala, jakž následuje:

Předně. Světičku (ve které se nalézal obraz) v domě mém za pavlačí

s třemi komorami a celým zavřením, též také komoru vedle studnice pod pavlačí do jejího živobyť zanechávám. Pokudby jí to přáno nebylo, kdoby koli toho užívati chtěl, dvaceti čtyry zlatých jí ročně z toho dáti povinen bude.

Za druhé. Všecky mé bílé šaty chodící, více také mé sukně, hazuky, všecky pláště, kožichy a kožíšky, potom jednu matraci a dva polštáře matracové z pěknějších; lůžko, na kterém jsem já vždycky líhala, se vším, jehož jsem já v něm užívala, s trojím povlečením.

Třetí. Lože dvoje, které v hořejší komoře nad fraucimorem zůstávají, při tom seslíky, dva z červené kůže, stoliček šest, mandel jeden, truhlici hrobovou jednu, vozovou též jednu.

Čtvrté. Měděného nádobí jí dávám předně: kotel jeden prací, rybí kotel jeden, hrnec kamnovní jeden, na vodu k ohřívání jeden, a džbán jeden.

Páté. Mouky, vaření, omastku a soli, cokoliby v domě po mně zůstalo, jí všecko náležeti má. Item: hovězího dobytka krávy tři, pár vejřezkův z mého mlejna jí daruji, nádobí dřevěného, cobykoli potřebovala jí dávám vedle její vůle.

Obzvláště pak šaty a nábytek vlastní, aby jí pasyrován byl, k tomu by jí žádný nesahal, dostatečně nařizují, více, dvě vědra vína z domu mého. K posledku dříví dělaného otypkového, pokudž ho tolik bude, dvacet kop; pakliby se ho tolik nenacházelo, co ho koli bude, má jí zanecháno býti. Jakož i také cínového nádobí třiceti liber, váhy, kleychy dva; přitom všechny libry, cokoliv jich jest, též hodinky bijící mosazné, které v pokoji mém zavěšené jsou, stůl jeden, tabuli jednu, ubrusů tři, servitů dva tucty jí odevzdávám. A to všecko bez nejmenší překážky toho, co jí v mém kšaftu jsem zanechala. Že v tom ve všem má dokonalá vůle jest, aby nejmač, nežli jak z předu psáno, všecko skutečně stalo, pro lepší podstatu toho sekrytem svým a podpisem ruky mé vlastní jsem to stvrdila.

Čehož jest datum v novém Městě Pražském 23. máje leta 1663. Anna Maria hraběnka z Rozdražova, rozena Berkova z Dubé a Lippého, paní na Blatné“.

STAVBA KAMENNÉHO KOSTELA V ROCE 1680

„Vida duchovní pastýř, pan farář Lorenc, kterak úcta věřících k místu posvátnému vždy více a více roste, a pak na poděkování Bohu laskavému za milost', že jej od morové rány a tudíž od smrti zachránil, ač tolik nemocných a hlízou raněných byl svátostmi umírajících zaopatřil a tolik na nemoc tu zesnulých byl pohřbil, umínil sobě, že na místě, kde ona podivná

objevovala se světa, pomocí dobrodinců vystaví kostelíček kamenný.

K cíli tomu koupil od p. Mikuláše Holuba, jenž v oné části bydlel, která se zove „na Dole“, kusy starých zdí, jimiž zmíněný p. Holub své pole ohražené míval; okolní pak představené, (tehdež rychtáře) požádal, by cihly a kamení to odtud na svaté pole zdarma dovezli, kteří ochotně žádosti té vyhověli.

Také dal sobě ihned od bohdanečského stavitele Stanislava Vipla shotovití náskres k zamýšlenému kostelíčku s dvěma věžemi a na to ihned se pustil do díla l. P. 1682.

Tenkráté byl pánem panství heřmano-městeckého hrabě Špork; k tomu odebral se farář Lorenc nejdříve, žádaje ho, by mu pec vápna vypáliti dal, kterou slušně zaplatiti chce. Tento tázal se jej „co chce stavěti?“ „Kostel na sv. poli v Přelouči“, zněla odpověď. „Když k takovému účelu vápno potřebujete“, pravil hrabě, „vžtež, že zdarma dám vám ho tolik, mnoho-li ho budete potřebovati, a moji poddaní musí vám ho až na místo dopravit.“

Na zpáteční cestě své z Heřmanova Městce zastavil se náš stavitel v Cholticích u velmožského hraběte Romedia Thuna z Hohensteinů, snažně ho prose, by mu ve svých lesích dal nadělati dříví, kterého ku stavbě kostela potřebovati bude. I tento hrabě, uslyšev, že dříví žádané určeno jest ke stavbě kostela, dal je zdarma a spolu i až na místo stavební dopravit.

Brzy na to měl služby Boží v Lepějovicích, kteréž tenkráté statkem samostatným byly. Paní statku toho byla Sabina Lukavecká, kterážto, jakmile o ušlechtilém úmyslu farářově uslyšela, ihned všeliké dříví, jehožby k lepšímu oplotění hřbitova potřeby bylo, ze svých lesů dáti a svými poddanými na místo určité dopravit slíbila.

Jmenovaný farář Lorenc zastával i faru Zdechovickou na statku Zdechovickém, kterýž tenkráté byl majetkem hraběte Věžníka. Když jednou v neděli po službách Božích k Hraběti k obědu byl pozván a tu svůj úmysl byl projevil, slíbil mu hrabě, že všechno potřebné železo mu poskytne a na místo dopraví.

Jaká radost napnutí musela horlivého pastýře duchovního, když viděl, kterak žehná Bůh podniknutí jeho, a kterak bude moci takto uskutečniti zbožný úmysl svůj, jež by jinak ani pomocí svých osadníků nebyl býval mohl ve skutek uvést.

Vše k stavivu potřebné bylo již sveženo, vše k započetí stavby přichystáno. Přiblížil se svátek „Navštívení blahoslavené Marie Panny“. Svátek tento zvolen k tomu, by v den ten základní položen byl kámen k novému kostelíčku. V ten den postaveny vedle kapličky dva zvláštní trůny, jeden pro milostivý náš obraz Marie Panny, druhý pro obraz svatého Salvatora, jenž dlouho ještě potom na potranním oltáři v kostelíčku na svatém poli se

nalézal. I ustrojeni jsou dva chlapci, za anjely, Křišpín Jelínek, diškantista, příbuzný p. faráře, napotom varhaník a učitel v Hrochově Týnici, spolu i popisovatel všech těchto dějin; druhý Daniel Pelikán, altista, syn zdejšího měšťana. Oba chlapci tito v den slavnostní při průvodu (procesí) na svaté pole nešení a tam na trůn sv. Salvatora postaveni byli. Jelínek nesl zednickou lžici, Pelikán zednické kladivo.

Když byly zpěvy k slavnosti té zvláště složené odzpívány, nabral Jelínek třikráte vápna, p. farář položil naň kámen a Pelikán kladivem třikráte naň udeřil. Nyní bylo přiměřené kázání a v dřevěné kapliče slavná mše svatá.

Počátek učiněn a v započatém díle úsilovně se pokračovalo, stavivo bylo v zásobě, město dalo zemi k děláni cihel, a protož netrvalo to dlouho a utěšeně vypínal se kamenný kostelíček nad městem, ano i hřbitov kolem něho obehnán plotem.

Kostelíček tu stál, ale prázdný - odkud vzíti věci u vnitř potřebných? I tu pomohl Bůh a zbožní dobrodincové. Na Štěpánově, tehdež k faře přeloučské přivtěleném, byl dědičným a svobodným pánem jakýsi Jan Cikan, tento se uvolil vystavěti v nové svatyni oltář, což také učinil. Znak jeho vyryt byl na témž oltáři.

Příbuzná jeho Rozina Rottenbachova., bydlící v Králové Hradci, kterážto často na Štěpánově návštěvou bývala, darovala kalich a mešní roucho. Jistá kovářová z Kladrubské obory, jejíž muž jmenoval se Štěpán, darovala na mešní potřeby 80 zl.“

DARY KOSTELU K ROKU 1741

1. Stříbrný kalich s patenou,
2. tři drahé české kameny v stříbře zasazené s oušky, oběť to paní baronky Talačkové, rozené Kapaunové,
3. sedm českých drahokamů na postříbřeném drátě,
4. dobrých mořských korálů, stříbrných řetízků, stříbrných šňůrek se stříbrnými většími neb menšími penězi mnoho loket dlouhých,
5. jeden povětší stříbrný, silně pozlacený peníz s obrazem sv. Tří králův a s jesličkami Pána Ježíše,
6. devět větších, menších stříbrných penězů,
7. stříbrnou ruku od jistého Františka Rohlíka po uzdravení ruky své sem darovanou,
8. jeden dukát s podobiznou císaře Leopolda I., asi jak bývalý krejcar veliký,

9. stříbrnou nohu od faráře Dobřenickeho Václava Lešáka, v Přelouči rozeného,
10. stříbrného volka od Pavla Nováka, měšťana Přeloučského, za odvrácení dobytčího moru obětovaného,
11. dvě stříbrné koruny pro blahoslavenou Matku Boží a její děťatko od panny Johanny Fliezlovy,
12. stříbrnou ženskou postavu od Leonory Lukšičkovy,
13. dva stříbrné peníze od Anny Jezberovy,
14. více rozličných penězů stříbrných,
15. stříbrnou nohu od Anny Doudové,
16. stříbrné srdce,
17. hollandský dukát od Josefa Bešťáka, vojáka ze Soporče,
18. stříbrný křížek od Johanny z Pormonínů, manželky důstojníkovy,
19. stříbrný větší peníz od Fratiška Sirůčka, písaře v Bohdanči,
20. stříbrná prsa,
21. stříbrnou mužskou postavu od Františka Bartoníčka z Kostelce nad Orlicí.

Jiných méně drahocných věcí neuvádíme, jichž počet byl nemalý.“

DARY KOSTELU PO ROCE 1880

„p. Ant. Pleskot, sedlář zdejší, dva čtyřramenné harmonické zvonky (r. 1881);
 pí. Svatová, choť c. k. berního adjunkta, vyšívané antependium (r. 1881);
 pí. Johanna Picková, měšťanka, stříbrný kalich a patěnu (po + bratru svém Josefu Šafránkovi, děkanu v Chlumci - r. 1882);
 pí. Kateřina Šafránková, měšťanka, nový bílý pluvial za 108 zl. r. č. (1882);
 pí. Johanna Picková, nový koberec na stupně hlavního oltáře (r. 1883); táž nový červený ornát zlatem vyšívaný (r. 1884);
 pí. Jitka Macháčková, sládková na Rusi, vzácný obraz Matky Boží; podporou nově utvořeného bratrstva nejsvětějšího Srdce Panny Marie a z kostelního jmění opatřen nový červený ornát a tři plátěné alby (r. 1884);
 pod ambity zavěšena jest křížová cesta, kterou asi r. 1850 pro farní kostel na plátně maloval Ant. Papáček, malíř chrudimský;
 p. Kožený, rolník ze Štěpánova, daroval od obce Štěpánovské odkoupený starý obecní zvon, který se ve věži zavěsil (1885);
 oltářním prádlem obdařen byl kostelíček od šlechtných dam přeloučských.“

PODIVNÁ SVĚTLA V KOSTELÍČKU SVATOPOLSKÉM

V městském právním manuálu od roku 1739, folio 125 starého foliov. jakž to magistratualní výpis z 2. května 1739 farnímu úřadu zasláný a ve farním archivu chovaný, dosvědčuje, nacházejí se tato vyznání.

„Pan Václav Kleysar, měšťan víry hodný, kterýž máje svůj grunt na dole, tak nazvaný „u přímo“ proti kostelu svatopolskému, stvrzuje, že jest sám osobně s manželkou a čeledí jasné světlo v kostele na svatém poli před sedmi neb osmi lety času nočního často a to nejvíce času adventního a v čas jitní vidíval býti.“

„Jan Muška, na 80 let starý měšťan, že, když od sousedův zůstávajících na dole, mnoho lidu nočního času do domu farního na velebního, dobré paměti faráře v Přelouči pana Jana Bragera, se sběhlo, žeby veliké světlo v kostele na svatém poli viděti bylo; on, Jan Muška, s tím lidem do kostela na svaté pole ku vyšetření toho vyslán byl, než, když tam přišli a kostel otevřeli, že nebylo ničeho více k spatření.“

Pro lepší důvěření tohoto nadepsaného vysvědčení my purkmistr a rada Jeho Milosti císařské komorního města Přelouče, že tomu tak a ne jinak jest, pečeti naší městskou menší stvrditi jsme dali vědomě Actum v nadřčeném Jeho Milosti císařském komorním městě Přelouči n. Labem dne 2. máje 1739.“

SVĚDECTVÍ O VYSLYŠENÍ PROSEB, JICHŽ SE PŘED OBRAZEM PANNY MARIE V KOSTELÍČKU SVATOPOLSKÉM VĚŘÍCÍM DOSTALO.

Tato svědectví byla uchováána ve farním archivu.

„I. My purkmistr a rada Jeho Milosti císařské komorního města Přelouče nad Labem známo činíme vůbec přede všemi, zvláště kde by toho potřeba poukazovala, kterak v pomínulém roce 1738. dne 28. června, byvší město naše Přelouč mezi okolními místy metličkou Boží od pádu dobytka hovězího a koňského navštíveno, tak že jednoho dne v dvanácti hodinách 18 kusů nejlepšího dobytka zhybnulo, měšťanstvo své útočiště k nejblahoslavenější Rodičce Boží, Marii Panně na svaté pole blíž města našeho vzalo, a dajíc některé mše svaté za přichránění ke cti Královny nebes u svatého obrazu sloužití. Když od velebného pana faráře konané modlení a tam na svaté pole vedena procesí byla: město naše divným způsobem mezi potřebnými okolními místy od téhož pádu dobytčího tak osvobozeno bylo, že

více ani jednoho kusu od dobytka nepadlo, což nemůžeme než přimluvě královny nebes Marie Panny svatopolské přivlastniti a připisovati. Jakož od nás, tak od veškerého měšťanstva řečeno jest, a říci se musí, že když nějakou ouzkost, škodu a protivenství jsme trpěli neb trpíme, na svaté pole k Panně Marii jdouce, od ní tak potěšeni býváme, že při navrácení se domů jako bychom oničem nevěděli, jsme často okusili.

V Přelouči dne 2. května 1739.“

„II. Já níže podepsaná známo činí tímto upsáním, že jsem byla tuze nemocna, smrtelně, že jsem ale zaslíbivši se na svaté pole k Rodičce Boží do Přelouče, skrze orodování Rodičky Boží zase k předešlému zdraví přišla. Čehož podpisem své vlastní ruky a přitisknutím přirozeného sekretu potvrzuji.

Čehož den v městě Litomyšli 15. dubna léta 1744. L.S. Marie Polixena Náchodská z Neudorfu m. p.“

„III. Pochválen buď Pán Ježíš Kristus ! Vše ku větší cti a chvále Boží, též bahoslašené Marie Panny ! Že Královna nebes, Marie Panna v milostivém obrázku na svatém poli blíž města Přelouče - kdo k ní s důvěrností se utíká a za pomoc vroucně si žádá, žádného neoslyší, vyznávám já nížepodepsaný mezi všemi jinými tuto veřejně, tak jak jsem toho s následující příhodou v skutku na témž milostivém obrázku zkusil a v pravdě shledal. Když jednoho času roku posléz minulého 1735. po povinnosti jsem jel: nenadále koně, v kočáře mém zapřažené, se mnou se splášili, tak že po pozbytí čeledína, mne vezoucího, žádné jiné pomoci jsem neviděl, než dolů skočiti; a tudy velikému před očima majícímu nebezpečenství ujíti. Však ale tak bez obrany v té největší furii utíkajících koňů dolů skočiv, ku největšímu neštěstí svému na pravou ruku tak silně jsem upadl, že z prvního přehybu u pěstě celá ruka ven z místa svého se vypáčila, a k tomu i kost' druhého dílu ruky od pravého prvního kloubu téměř až do polovic k loktu se rozštípl. V té tedy příhodě, když rozdílných lékařův světských užívaje, k spomožení skrze ně mně špatná naděje se ukazovala, tak že brand (záněť) již na díle ruky se chytati počal, v ouzkosti té nevěda, co počíti, své veliké útočiště a důvěrnost' k milostivému obrázku Mariánskému na Svatém poli vezma, pevně jsem u sebe ustanovil, že pokudž skrze orodování nejblahoslovenější Matky Páně a slavné nebes Královny k svému předešlému na ruku zdraví přijdu, na budoucí památku tam na svaté pole obět' učiniti chci: a hle ! pomoc té Královny nebeské ihned v malé chvíli po

učiněném slibu jsem obdržel. Kdež jsem před tím tři dny a tolik nocí od dne pádu mého ni té nejmenší chvíle pro velikou bolest' spáti nemohl; tak libě jsem usnul, že po procítění mém ihned citelně v té době polehčení mých prv snášených bolestí dosáhna, i následovně v nedlouhém čase k svému předešlému zdraví jsem přišel. Z toho předně Bohu všemohoucímu, a potom blahoslašené Matičce Boží svatopolské díky činiti po čas živobyті svého zavázanu býti sebe uznávám.

To vše, že se tak v pravdě přihodilo a stalo, veřejně netoliko vyznávám, ale také ruky mé vlastníím podpisem a přitisknutím pečetě obyčejně dobrým svědomím stvrzuji.

Jenž se stalo na Jeho Milosti císařském pivovaře Semínském dne 25. března l. P. 1736.

L. S. František Antonín Jakub Rohlík, p. t. správce.“

„IV. Já František Václav Pařízek, měšténin královského komorního města Pardubic vyznávám přede všemi, že jsem já v létu 1733. v těžké nemoci postaven byl, tak že o mém živobyті lékaři, i všichni jiní, jenž mne spatřili, pochybovali. V tom tak velikém soužení mém jistě z vnuknutí Božího připadlo jest mi, abych se utekl k Matce Boží, svůj stánek na svatém poli při městě Přelouči mající. Nemeškaje velebného pana faráře v tom pozdraviti, aby na mou intenci v témž stánku Matky Boží mši svatou sloužil, hned od té chvíle velikého potěšení jsem nabyl, že nemoc tak silně ode mne odstupovala a zase skrze orodování nejblahoslovenější Rodičky Boží mé předešlé zdraví jest mně navráceno. Z čeho buď Bůh a jeho nejsvětější matka na věky chválena.“

„V. Léta Páně 1757. Mařena Klempířova, děvečka z Kozašic na padoucí nemoc stonala, důvěrnost' k obrazu Marie Panny svatopolské vzala, pobožnost' častěji konala, vroucně se modlila a zdraví nabyla. Já očitě viděl a patřil a collatura, zať na ulicích, rynku v městě Přelouči a vesnicích upadla, těžce vzdychala a sebou házela k outrpnosti. Mne po nemoci žádala pro čest' a zvelebení Matky Boží to zaznamenati. Což dosvědčuje na její žádost' tehdejší p. farář Pokorný následovně: Testor in factum esse et devotam se exhibuisse devotioribus frequentationibus et sanam reperii.

Francius Pokorný, curatus.“

„VI. Urození, vzácně vážení páni !

Pravda jest, že můj farník Jiří Čanyško ze vsi Nutic a rychtář Podolský v těžké nemoci jsa, skrze mne také svátostmi k nešťastné věčnosti dojíti zaopatřen byl. V té nemoci na svatém poli blíž Přelouče častěji že by byl, se mu zdálo, až slib učinil, jestli zdrav bude, že k té nejsvětější Panně tam putovati bude. Na zdraví nabyt, tam nejen tenkrát v následující slavnosti dal se vynajíti a pobožnost vykonat, ano od toho času každou tu pouť on tam putuje, kde té nejsvětější Matce Božské, Paní svatopolské díky vzdává, ji ctí a chválí. Což já vlastní rukou svou i užívaným obyčejným sekrytem stvrzuji.

Datum v domě farním v Heřmanově Městci dne 2. máje 1739.

František Antonín, věrohodný farář tamže.“

„VII. Okolo r. 1744. aneb v roce tom Lidmila, manželka Františka Babince, souseda města Přelouče, na levé ruce měla nadní neb náhni kost', jako lískový ořech, přes dvanácte neděl, s kterou velké bolesti a loupání snášela. Stalo se, že se jí jednu noc zdálo, že k ní přišla ženská osoba a pravila: „Dej sem ruku, já jsem Matka Boží ze svatého pole, tam mám své obydlí.“ Tu procitla a na ruce neměla nic, kostní bolesti byla zbavena, mužovi ruku podávala, jenž rozsvítit a nic na ni více nenalezl. Což přísahou potvrditi k panu faráři přišel.

Sig. dne 23. ledna 1759.

Ore dictatum nato Franciscus Pokorný, curatus.“

„VIII. Léta Páně 1758. v první dny měsíce prosince mysli zbavená dcera moje Lidmila šla za mnou na dříví. V ostrovech Krauzových zmýlila sobě cestu, šla přes Labe, a do místa hlubokého jest přišla pod prsa, nohy od vody skřehlé a před sebou hlubinu majíc. Spamatovala se a volala: Matičko svatopolská ! v kterémž hlasu ji známá Belská žena uslyšela ale k pomoci přijíti nemohla. Volala tedy na ni, aby se obrátila, a šťastně z Labe vyšla s podivením mnohých.

Eodem die at anno ex ore delata Signo Franciscus Pokorný, curatus.“

„IX. Já Dorota Pacalova, rodilá ze vsi Barchova, královského panství Pardubského, s tímto vůbec v samé Pánu Bohu milé pravdě vyznávám, kterak já v roce 1737. u pana Františka Lukše, měštěnina a primátora městského v královské Milosti městě Přelouči v službě jsem zůstávala, jdouc jednoho času brzy po ránu k dobytku nahlídnouti a jej spravovati, jako kouzlem, najednou, jak rychle jsem přes práh na dvůr kročila, z místa víc hnouti se nemohla, a na levou nohu v tom okamžení docela skontraktila a pochromla, tak že jsem se na dvou berlích nositi musela. A ačkoli, kde jen jaký dobrý člověk co radil, jsem zachovávala, a skrze všelikeré lékařství sobě pomáhala a se léčila: nicméně jsem sobě žádným způsobem k zdraví svému pomoci nemohla, tak že jeden každý lékař, a ten, kdo jen mne viděl, o dosáhnutí mého předešlého zdraví pochyboval, a já, poněvadž jsem již plně více než pět let zběhlých takovou velikou pohromu trpěla, k očekávání měla, že věčným mrzákem zůstanu. Když již žádná ani rada, ani pomoc a lékařství lidská mně prospěšná nebyla, a já aniž tu nejmenší naději ku pozdravení míti nemohla: připadlo mi na mysl, abych sobě nějakou pobožnost umínila a ustanovila, a všude, kde jen jsem se obrátila, zázračný obrázek Panny Marie před očima jsem měla, abych jen k ní své útočiště vzala, že dokonale a předešlé zdraví nabydu a dosáhnu: tu potěšitelnou naději v srdci a myslí jsem cítila, a jsouc tou nadějí a důvěrností pohnuta, po všeckem čas živobyti svého každý den páteční půst na chlebě a vodě ke ctí a slávě Boží, též blahoslavené Panny Marie svatopolské vykonávati jsem se zaslíbila. A jak medle jsem to předsevzetí a útočiště předně k samému Pánu Bohu, a pak k témuž milostivému obrázku svatopolskému učinila, ihned v té chvíli polehčení jsem okusila, až dál a dál po vykonání těch některých postův a mých nehodných modliteb, proseb a obětování, skrze přímlovu a za mne orodování nejsvětější Rodičky Boží svatopolské své předešlé a dokonale zdraví jsem obdržela a dosáhla, tak že jsem obě dvě berle od sebe odvrhla, bez kterých nyní tak, jak prvé kdy zdravá na tu nohu kráčím a chodím kteréžto berle na poděkování Pánu Bohu všemohoucímu a Marii Panně do kaple svatopolské k potěšení všem Mariánským ctitelům jsem obětovala a zavěsila, z čehož buď věčná čest a chvála Pánu Bohu všemohoucímu a nejsvětější Panně Marii svatopolské ! Tomu že tak a ne jináče jest, na potvrzení toho, to vše nejenom na dobré svědomí беру ale i také k většímu zvelebení jména Božího každého času tělesnou přísahou potvrditi hotova jsem. Jenž se stalo v královské Milosti městě Přelouči nad Labem dne 19. března roku 1743.

Poněvadž nadepsaná Dor. Pacalova neumíc sama psáti nejenom k vyhotovení tohoto vyznávajícího instrumentu si mne Vojtěcha Kleisera, přísežného primátora, u přítomnosti níže psaných pánův svědkův dožádala, ale také již vyhotovený od slova k slovu čten měla a slyšela.

Pavel Novák na vědomí.“

„X. Leta Páně 1757. v měsíci červnu se Matěj Poledne, hrobař, v Labi koupal, a z lodě dříví sbíral. Když povodně přibývalo, spadl do Labe. Již unaven, brzy nad vodou brzy pod vodou byl. Spamatovav se, volal k Matičce Boží k obrazu svatopolskému a hned, jakoby ho něco za ruku vzalo, z vody vytáhlo, a ke břehu dovedlo, ucítil. Začež hned vřelé díky vzdával.

To mně, faráři, hned oznámil, tu milost též Rodičce Boží přičítal a svědky potvrdil, které v zapomenutí mu přišli pro strach a soužení vojny.

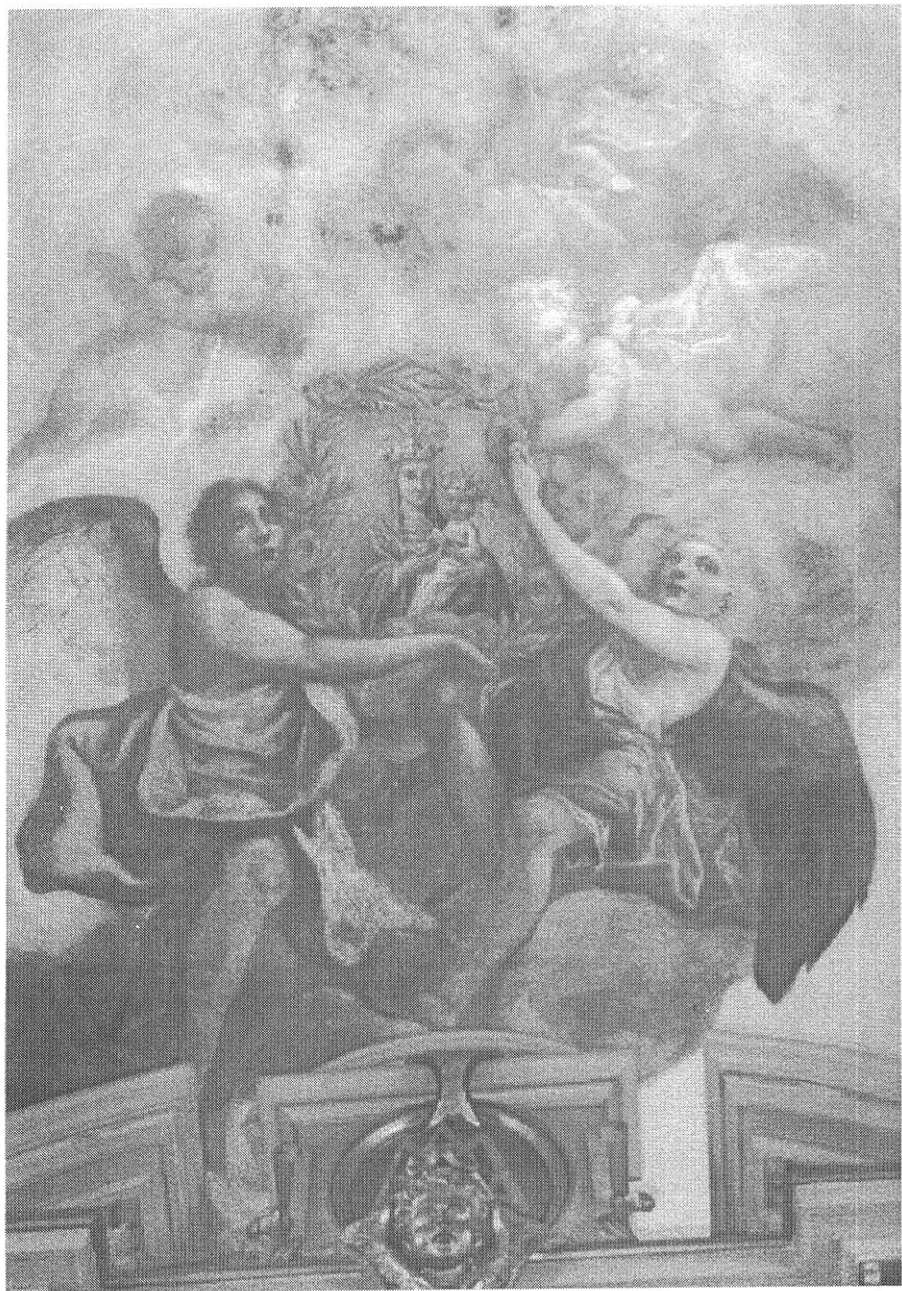
Testor hoc Franciscus Pokorný, curatus loci 1759. 3. Januarii.“

„XI. Já níže podepsaný a z druhé strany namalovaný s tímto votum neb slibem vůbec najevo dávám k rozmnožení cti a chvály zázračného obrazu nejsvětější Marie Panny svatopolské nad Jeho Milosti císařské komorním městem Přeloučí, že přijda dle obyčejné procesí sem na pouť a slyše na kázání mnohými zázraky ten divotvorný obraz vychvalovati, a snášeje též veliké bolesti již čtvrt léta na pravé ruce, od kterých žádným přirozeným způsobem mi spomoženo býti nemohlo, ano maje právě v ten čas bolesti neobyčejné, učinil jsem slib, jak po kázání bude, že nejsvětější Rodičce Boží dvě svíc a voskovou ruku obětovati bude. Poněvadž jsem ale pro hrozně bolesti kázání přečkati nemohl, šel jsem pro ty a koupil jsem je. Jakmile jsem ale obět' svou z té bolestné ruky na oltář podal: hned jsem od bolesti osvobozen byl. Což podpisem své vlastní ruky a přísahou na sobě mající stvrzuji. Actum die 2. Julii. A. 1739.

František Ignác Kříž magister et syndicus Heřmano-Městecii.“

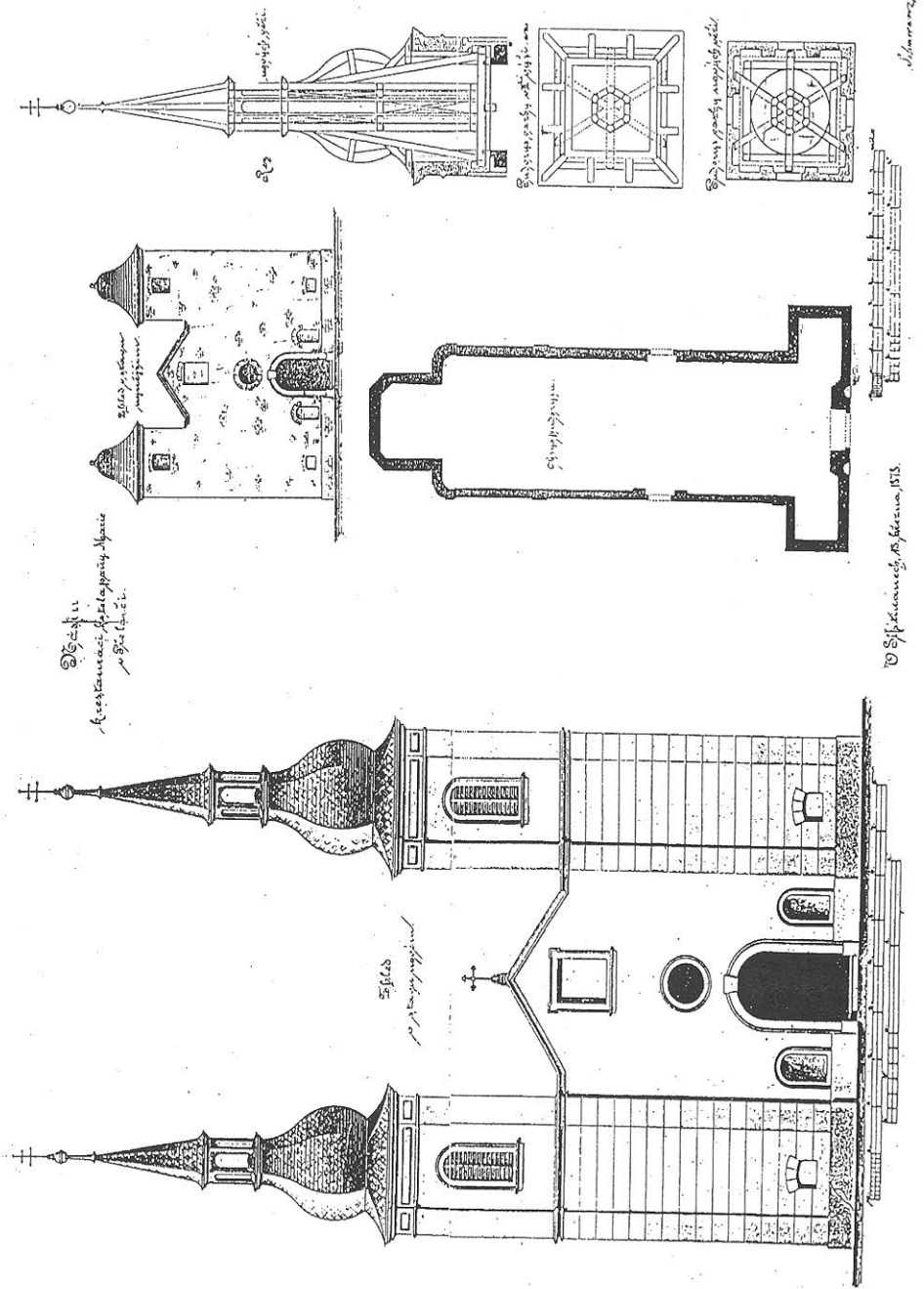
Obraz Panny Marie Přeloučské - originál

Zjevení milostného obrazu v nebesích v oblaku (revelace) - freska nad hlavním oltářem

Pohled do západní části kostela

Nástin k restauraci kostela z 13. března 1878 od arch. Josefa Schmoranze ml.